

ספר מפומייהו דשושנים

חידושים וביאורים על מסכתות
ראש השנה, מועד קטן, וחגיגה

ומצורף אליו קונטרס
חידו"ת בענין קריאת המגילה
וחידושים במסכת מגילה שנערכו על סדר
מגילת אסתר

חידושים וביאורים ופרפראות מתוקנים
שנתחדשו בסדר לימוד הדף היומי ביחד עם
אבינו הרדה"ג ר' משה ב"ר מאיר ראזענבוים שליט"א

נכתב ונלקט בס"ד ע"י
ישראל מאיר ראזענבוים

בכל עניני הקונטרס ניתן לפנות:

416-789-4273

כל הזכויות שמורות
למשפחת ראזענבוים

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

ספר זה מוקדש לע"נ זקני

הרה"ח מו"ה מאיר ב"ר ישראל זצ"ל
ראזענבוים

איש האשכולות ורב פעלים
שמסר נפשו לתורה, לחכמיה וללומדיה
להגדילה ולהאדירה

נלב"ע אדר א' ה'תשס"ג

תנצב"ה

בְּיָמֵינוּ הַזֵּה וְהַיּוֹמִים הַשֵּׁנִים הַמְּדוּרִים

שֶׁל גֵּאוֹן יִשְׂרָאֵל וְקִדְשׁוֹ,

רִבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מֶרֶץ הַגֵּאוֹן הַצַּדִּיק

רִבֵּי שְׂמִדְיָהּ יוֹסֵף חַיִּים

בֶּן מֶרֶץ הַגֵּאוֹן ר' יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל זצ"ל

קִנְיִיבְסְקִי זְצוּקְלֵלֶה"ה זי"ע

בְּעַל דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

אֲשֶׁר עָלָה בְּסַעֲרָה הַשְּׂמִימָה ט"ז אֲדָר ב' שׁוֹשֵׁן פּוֹרִים דֵּהאִי שְׂתֵּא

נִסֵּעַ הוּא לְמִנְחָוֹת וְעֵזֵב אוֹתֵנּוּ לְאַנְחָוֹת

נִשָּׂא אֶת מִשָּׂא הַדּוֹר עַל כְּתִפּוֹ כֹּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאוֹמֵן אֶת הַיּוֹנֵק

וְהִי' אֲבִיהֶם וְרַבָּם שֶׁל כָּל הַיִּכְלֵי הַתּוֹרָה וְעַמְלֵי' בְּטַהֲרָה

תִּנְצֵב"ה

לזכרון עולם בהיכל ה'

הרבני הנגיד הנכבד
מוהר"ר פריץ בן הר"ר שמואל נטע ע"ה

גראס

טראנטא יע"א, יליד סאטמאר יע"א

נפטר ביום כ"ב בטבת תשנ"ז

וזוגתו זקנתי האשה החשובה
מרת יענטא בת מוהר"ר אשר ע"ה
נפטרה ביום י"א בניסן תשס"ד

הרבני הנגיד הנכבד
מוהר"ר משה שמואל בן מוהר"ר יהודה ע"ה

פישער

נפטר ביום ט"ז באדר תשס"ד

וזוגתו זקנתי האשה החשובה
מרת מרים בת מוהר"ר ברוך אברהם ע"ה
נפטרה ביום י"ג באייר תשע"ט

לזכרון עולם בהיכל דה'

הרה"ח ישראל ב"ר מאיר ראזענבוים זללה"ה

שחל"ח כ"ב אדר תש"מ

וזוגתו

מרת בינה בת הרה"ח ר' דויד ע"ה

שחל"ח כ"ה שבט תשס"ב

הרה"ח ר' פנחס שלום ב"ר יצחק אטלס זללה"ה

שחל"ח כיום הושענה רבה, כ"א תשרי תשנ"ה

וזוגתו

מרת שיינדל הענדל בת ר' יוסף הלוי ע"ה

שחל"ח כיום שמיני עצרת, כ"ב תשרי תש"פ

תנצב"ה

תוכן הענינים

אקדמות מילין..... א.

מסכת ראש השנה

חידו"ת מאאמו"ר שליט"א בענין תשלומין בקרבן ושהחיינו ז' ימים אחר שבועות ז.

הארות והערות על סדר הדר

פרק ארבעה ראשי שנים..... יא.

פרק אם אינן מכירין..... לא.

פרק ראווהו בית דין..... לו.

פרק יום טוב..... מא.

מסכת מועד קטן

חידו"ת מאאמו"ר בענין אין מערבין שמחה בשמחה ביום טוב..... נא.

חידו"ת בענין עוסק במצוה פטור מן המצוה. לגבי מצות תלמוד תורה..... נז.

הארות והערות על סדר הדר

פרק משקין בית השלחין..... ס.

פרק מי שהפך..... סז.

פרק ואלו מגלחין..... ע.

מסכת חגיגה

חידו"ת בענין דברי האבני נזר במי שאין לו קרקע בגדר פטור במצות ראייה..... צה.

הארות והערות על סדר הדר

פרק הכל חייבין..... צט.

פרק אין דורשין..... קטו.

פרק חומר בקודש..... קכז.

חידו"ת בענין קריאת מגילה

מאאמו"ר שליט"א

בענין נשים במצות קריאת המגילה קלז

מאאמו"ר שליט"א

בענין פורים בשנה המעוברת קמ

הרב פרץ ראזענבוים

בענין אין מעבירין על המצוות בקריאת המגילה באדר ראשון והמסתעף קמא

הרב פרץ ראזענבוים

בענין כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים יד"ח במקרא מגילה והמסתעף קנ

מאיר ראזענבוים

בענין מקרא מגילה בתורת קריאת הלל קסא

מגילת אסתר עם ביאורים והערות 'מפומייהו דשושנים' קסז

אקדמות מילין

ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, לראות בגנים, ללמוד עם אבינו רוענו בצוותא מידי יום ביומו על סדר הדף היומי. וללקוט שושנים, הערות וביאורים שנתעוררו בסדר הלימוד. השיר והשבח לחי עולמים על שזכינו לסדר לימוד תורה"ק בזמן "אשר היא לא יום ולא לילה", בשעות בוקר המוקדמים. "אשרינו כשאנו משכימים וכו' ובבתי מדרשות". מצינו בספה"ק שהפליגו במעלת לימוד התורה בבוקר קודם התפילה, וכתבו שיש ס"ד בזמן זה לזכות לחדש חידושים נפלאים ומתוקים, ועל כן החלטנו להעלות ההערות והארות שעלה במצודתנו במהלך הלימוד במס' מגילה, מועד קטן וחגיגה. ובעזה"ת יהיה לתועלת המעיינים בה ולהרבות חשקנו בתורה"ק.

שמו יקבנו 'מפומייהו דשושנים' בו נכללו יחד שמות הלומדים, שלמדו יחדיו חבורה נפלאה כזאת, יחד עם שלשלת הטהורה ובמסירות נפש, כל בוקר ובוקר בלי שום הפסק לקדש שם שמים, ובתוך הלימוד זכינו שעלה על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנו, כמה וכמה הערות מתוקים ונפלאים מלאים ברוב טעם, היוצאים מפי כל אחד ואחד כשושן מפואר.

דוד המלך אמר (תהלים פרק קח) "עזרה הנבל וכנור אעירה שחר". ואי' בירושלמי (מסכת ברכות פרק א) אעירה שחר אנא הוינא מעורר שחרה לא הוה מעורר לי. ויש להבין מהו השבח ששיבח את עצמו שהיה מעיר השחר. וחשבתי לפרש ע"פ מעשה שהיה עם אחד מהגדולים בדור שעבר, שפעם הביאו לו אוכל לאכול ולא הספיק לגמור את החבילה, ושאלו תלמידו למה השאיר קצת מהאוכל, ולמה לא גמר את כולו. והשיב במתיקות, שאינו משועבד לחברה של האוכל שהם החליטו כמה אדם צריך לאכול ומתי לגמור, כשאני רעב אני אוכל וכשאני שבע אני מפסיק.

ונראה לפרש השבח של "אעירה שחר" ע"פ עובדא זו, שהרי היצ"ר משתדל בכל כחו לדחוף את האדם לחזור לשינתו בקומו בבוקר, אבל אם גוברים על היצר, אז אנו מראים שאין אנו יושנים סתם להעביר את הזמן רק כדי לחדש את הכוחות ללימוד התורה ולעבודת השי"ת. ואז מעלין את עצם השינה לעבודת השי"ת. וזו היא השבח של מי שמשכים ללמוד בבוקר, הוא מראה שעד כאן היה נצרך לחדש את הכוחות, אבל יותר מזה מוקדש לעבודת השי"ת.

הסדר שלנו היא מידי בוקר בשעות שרוב העולם ישנים, ובאמת קשה להתגבר לקום ללמוד, אבל ב"ה אנו רואים במו עינינו הס"ד שיש לנו בלימוד בשעות הבוקר, וככל שהדבר

יותר קשה, יש לנו יותר ס"ד בלימוד. ובפרט במסכתות אלו שלמדו בעיצמו של החורף, ראינו ס"ד בלימוד התורה הקדושה, ותודתנו להקב"ה שזכינו להיות מאותם המשכימים את השחר, וחנן לנו הדעת להאיר ולחדש, ואשא עיני אל ההרים בתפילה ובקשה שיהיה לנו הכוחות להמשיך בדרך זו, ולעלות מעלה מעלה על במתי התורה והיראה.

אין אנחנו מספיקים להודות להורינו החשובים והדגולים שליט"א, שעומדים לימינו ברוחניות וגשמיות. הזורעים בדמעה ברנה יקצורו, רק בזכות הדמעות שהורידו שנלך בדרך התורה והיראה אנו זוכים עכשיו להביע להם מעט הכרת הטוב ולהגיש לפניהם התוצאה מתפילותיהם. "על אחת מאלף" לסדר הלימוד שאנו לומדים מידי יום ביומו עם אבינו שליט"א, והאמת היא שאין לנו טענה שלא להשכים בבוקר, כשאנו רואים אבינו שליט"א עם כל השעבודים ועם כל הסדרים וכו', מעיר אותנו בבוקר נסתמים כל הטענות. וב"ה שזכינו לדמות כזה בתורה ויר"ש, ותפילתנו שנוכה ללכת בדרכיו שירבה מאתנו נחת דקדושה. "הני נשים במאי קזכיין וכו'" בודאי נכלל בזה מה שאמנו תליט"א עומדת תמיד לימינו ומדיכנו בדרך הישרה "אל תיטוש תורת אמך", כל מה שאנו זוכים ללמוד היא "תורת אמך", שנותנת לנו הכוחות והיכולת תמיד לעסוק בתורה הקדושה, ובעזה"ת תזכה לראות מאתנו נחת מכל יוצאי חלציה לאורך ימים ושנים.

'את לרבות את אחיך הגדול', אחינו הגדול ר' פרץ שסייע בהוצאות הספר, אין המרחק מכבה את האהבה, אינו יודע גבולות איך לעודד ולחזק כל אחד מאתנו. ועוד נביע תודתנו על מה שהוא התחיל את הסדר שלנו בבוקר, ואף עתה לומד בכל יום עם אאמו"ר שליט"א, וזכינו לשמוע הערותיו על סדר הדף, וצירפנו הדברים בקונטרס. ותודה לקל שזכינו לדמות של אהבת התורה, ותפילתנו שהקשר שבינינו לא במהרה ינתק.

הברכה והתודה לאחינו היקרים דויד יהודה נ"י ופנחס שלום נ"י, שבכשרונותיהם העירו הערות בסדר לימדנו, ומוסיפים בריתחא דאורייתא, ותודה לבורא שאנחנו זוכים לכוה יחס משפחתית, שמיוסד בלימוד בצוותא מידי יום ביומו, ובעזה"ת החוט המשולש לא במהרה ינתק.

למעלה בקודש, הברכה נתונה לזקנתי ראזענבוים החשובה, שעומדת תמיד לסייענו בעבודת השי"ת, וגם נדבה רוחה להקדיש ספר זה לעילוי נשמת בעלה זקני הרה"ח רב מאיר זצ"ל, שכל מגמת נפשו היתה להגדיל תורה ולהאדירה, ובעזה"ת יהיה הדבר לעילוי נשמתו הטהורה. זקנתי דקדקה הרבה שהדבר יהיה ראוי לשולחן מלכים, ושלא נתפשר על עריכת הדברים כראוי, ואין לנו מילים להודות לה על העידוד והחזיק שהיא נותנת לנו תמיד. והקב"ה יתן לה כח להאריך ימים על ממלכתה, לרוות נחת מכל יוצאי חלציה מתוך בריות גופא ונהרא מעליא.

וגם לרבות זקני וזקנתי גראס שיחיו לאיו"ש, שאנו זוכים לחסות בצילם בטורונטו, הם עומדים לדמות תמיד בעינינו של חסד ויר"ש, ונענים לכל משאלות לבנו. בחיבה יתירה להרבצת התורה מיד נטלו חבל בהדפסת הספר, מלבד מה שהם תמיד מעודדים אותנו לעבודת השי"ת ומחזקים אותנו בקיום מצוותיו. לבנו מלאה בהכרת הטוב לכל מה שהם גומלים לנו תמידין כסדרם, וזוהי תוצאה מרוב תפילתם ובקשתם שהם שופכים כמים 'אז מ'זאל שטייגען אין תורה אום יראת שמים'. הקב"ה ישלם להם בכל מילי דמיטב, שיראו מאתנו ומכל יוצאי חלציהם נחת דקדושה לאורך ימים ושנים "עוד ישבו זקנים וזקנות וגו' ורוחובות העיר ימלאו ילדים וילדות", ויה"ר שלא תמוש התורה מפיהם ומפי זרע זרעיהם עד עולם.

וכאן המקום ליתן שבח והודאה ליישביתנו הקדושה 'ישיבת נחלת צבי' בראשות ראש הישיבה הר"ר יצחק צבי קפלן שליט"א, וכל הרמיי"ם הגאונים שליט"א. הישיבה היא בית חינוך, חינוך לתורה וחינוך למהלך החיים. אע"פ שהסדר שלנו מחוץ לסדרי הישיבה, מכל מקום פשוט שחונכנו איך להעיר ולחדש בישיבה הקדושה, ועל כן אנו מביעים הכרתנו הטובה לכוחות שהם מכניסים בנו, שנצא להיות בני תורה אמתיים. והקב"ה יתן להם הכח להרבות בהרבצת התורה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

בצאתנו מן הכרך, אנו פורשים כפינו בהודאה להשי"ת על כל החסדים שהוא גומל אתנו, ובבקשה על העתיד, יה"ר שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרעינו מעתה ועד עולם. ושנזכה להמשיך המסורת של שלשלת אבותינו, ושנהיה מקור נאמן של נחת דקדושה להורינו החשובים ולהשי"ת.

החותם מתוך שמחה והודאה עצומה להקב"ה
 ישראל מאיר בשם האחים פרץ, דויד יהודה, ופנחס שלום ראזענבוים
 פסח תשפ"ב

מסכת
ראש השנה

חידו"ת מאאמו"ר שליט"א בענין תשלומין בקרבן ושהחיינו ז' ימים אחר שבועות

קורא וקוצר הוי אומר זה חג העצרת) דאי מדר"א
א"ר אושע' הו"א מה תשלומין של חג
המצות איסור בעשיית מלאכה אף תשלומי
עצרת נמי אסור בעשיית מלאכה קמ"ל
דראב"י, ע"כ.

יש לדקדק בדבר הגמ' מהו השייכות
איסור מלאכה עם דין תשלומין.
ובפרט צריך לדעת איזה הו"א היתה
שהמחייב לאיסור מלאכה בפסח היא
מחמת דין תשלומין שבה, הלא זה פשוט
שהיא יו"ט (חזה"מ) וזה שיכול להשלים
היא ענין אחרת בכלל.

והיתה משמע מזה להדין תשלומין צריך
שתהוי שייכות עם עצם היום,
ודיני'. ומכיון שמשלימין זמן יצטרך מה"ט
שתהוי לה דיני אותו הזמן. ובכה"ג צ"ל
דהו"ל יו"ט לענין הדין תשלומין, וא"כ זה
שנאסר במלאכה היינו אף בשבועות אפי'
אחר היו"ט (כל ז' תהי' דין איסור מלאכה.
ובזה יתיישב דברי הגמ' שכ' ועוד חג
השבועות כתיב, דאין הכוונה בזה לרמוז
בעלמא לשון שבעה, אלא חג השבועות
המחייב יו"ט לז' הימים ובאיסור מלאכה.

וחנה בגמ' חגיגה (ד"ט ע"א) היא המקור
דין תשלומין, דקאמרינן ומאי
תשלומין ר' יוחנן אמר תשלומין לראשון

א] איתא בגמ' חגיגה (י"ז ע"א) א"ר אלעזר
א"ר אושע' מנין לעצרת שיש
לה תשלומין כל שבעה שנאמר בחג
המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות
מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג
המצות יש לה תשלומין כל ז' אף חג
השבועות יש לה תשלומין כל ז', ואימא
מקיש לחג הסוכות מה חג הסוכות יש לה
תשלומין כל ח' אף חג השבועות יש לה
תשלומין כל ח', שמיני רגל בפנ"ע הוא,
אימר דאמרי שמיני רגל בפנ"ע הנ"מ לענין
פז"ר קש"ב, אבל לענין תשלומין תשלומין
דא' הוא.

ת"ש וכו' אמרה תורה מנה ימים וקדש
חודש, מנה ימים וקדש עצרת, מה
חדש למנוייו אף עצרת למנוייו, מאי לאו
גמר מחדש מה חדש יום אחד אף עצרת
יום אחד. ותסברא אטו עצרת יומי מנינן
שבועי לא מנינן והאמר אביי מצוה למימני
יומי ומצוה למימני שבועי וכו' ועוד חג
השבועות כתיב, ע"כ. ויש לדקדק מהו
טעמא דקאמר חג השבועות עתיד, איזה
נתינת טעם איכא בזה לומר דמה"ט יכולים
להשלים שבעה ימים.

עוד אי' בגמ', ואע"ג דאיתמר דר"א אמר
ר' אושע' איצטריך דראב"י (שלמד
מזה שאמרה קרא וקראתם ובקצרתם, איזה חג שאתה

נראה הפירש דרגל בפנ"ע הוא, ואינו נכלל בחג הסוכות, ועיקר ההיקש הוא להורות דחג השבועות נמשך כמו חג המצות או חג הסוכות, וממילא מוקמינן דלענין תשלומין הוא, וכיון דחג הסוכות גופי' נמשך רק ז' דשמיני רגל בפנ"ע הוא ממילא חג השבועות נמי אינו אלא לז', ודחה הגמ' דכיון דלענין תשלומין, תשלומין דראשון הוא שפיר נמשך החג לענין זה, עכ"ל. וראינו מדבריו (וכן בהמשך) רבותא דגמ' היא לומר יסוד תשלומין היינו להמשיך את עצם הזמם השמן, וזהו שראינו בסוכות אע"פ שרגל בפנ"ע אפ"ה שייך דיני' לענין תשלומין.

בן ידוע דינו של החק יעקב (תע"ג) כמו שיכול להשלים ברכת שהחיינו בפסח כל שבעת ימי החג כך יכול להשלים בכל יו"ט, ואפילו בשבועות את חובת ברכתו אפי' לאחר היו"ט, במשך ז' ימים. וכבר הקשו עליו הא"ר מגמ' עירובין (דמ"א ע"א) שדרש ר' יהושע דאי' תן חלק לשבעה וגם לשמונה לשבעה היינו ז' ימי פסח, שמונה היינו ח' ימי סוכות, גם זו עצרת ר"ה ויו"כ (יום א'), ובהו"א מבואר שהנידון היא בתשלומין של ברכת שהחיינו, ואם דרשינן גם לשבועות, נמצא שאין זמנו אלא יום אחד, ואיך אמרינן כל ז', הלא א"כ הו"ל לכלל בזה דאיתא תן חלק לשבעה, שיש ז' ימים וכמו בפסח.

והנה פלוגתתם כפשוטו היתה יכול לדמות להמחלוקת ר' יוחנן ור' אושע' לענין תשלומין אם היא תשלומין לראשון או זה לזה, והנפק"מ הו"ל בגר שנתגייר

[וברש"י, שהרי יום א' עשה הכתוב עיקר ככולן דכתיב אותו, ושלאחריו עשה תשלומין לו.] ור' אושע' אמר תשלומין זה לזה [וברש"י, אין לך יום בהם שאין חובתו תלוי' בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו], ופריך הגמ' מאי ביניהו, איכא ביניהו חיגר ביום ראשון. וכתב התוס' בזה שמצינו פלוגתא בגדרה של דין תשלומין היא רק בפסח וסוכות, אבל בעצרת אינו מסתבר למימר תשלומין זה לזה כיון דחול גמור הוא, ע"כ. וצריכין לעמד על דבריו כיון שהיא חול גמור א"כ אינו מסתברא שהיא תשלומין זה לזה, הלא אין שייכות קביעת התשלומין עם דיני היום, ומה לי אם חול היא או קודש.

ואם נוכל לומר בגדרה של דין תשלומין היא דיש שייכות עם השמן משלום, ומה"ט בגונא שאין לה דיני אותו היום, ומכיון שהיא חול גמור א"כ אין שייכות עם היו"ט סבר התוס' דאין לו להשלים, שהרי לתשלומין צריך מדיני עצם הזמן.

הבאנו דברי הגמ' דפריך על הצד לדמות שבועות תשלומין מסוכות ושנוכל להשלים כל השמונה, וע"ז קאמר שהיא רגל בפנ"ע, עד שאמרו דהא הוי בפנ"ע היא רק לענין פז"ר קש"ב אבל ודאי יכול להשלים הלי' דהו"ל כחד יו"ט. והאיר בזה השפת אמת (ר"ה ד"ד ע"ב) שודאי לא היתה צד לומר דבעצם חג הסוכות יכול להשלים רק ז' ימי שהרי משנה מפורשת היא שיכול להשלים ביו"ט האחרון, ועוד דא"כ הו"ל למפרך בסוכות עצמה אין לה תשלומין לשמונה. אלא כונת הגמ' היא וז"ל, לכן